

Wieland Kuijken – viola da gamba
Piet Kuijken – cembalo

Johann Sebastian Bach: Sonáta G dur pro violu da gamba a obligátní cembalo BWV 1027
(*Adagio – Allegro ma non tanto – Andante – Allegro moderato*)

Johann Christian Bach: Sonáta c moll pro sólové cembalo
(*Grave – Allegro moderato – Tempo di Gavotta*)

Carl Philipp Emanuel Bach: Sonáta C dur pro violu da gamba a basso continuo
(*Andante – Allegretto – Arioso*)

- PAUZA -

Karl Friedrich Abel: Sonáta pro sólovou violu da gamba d moll
(*Allegro – Adagio – Allegro*)

Wilhelm Friedemann Bach: Capriccio d moll pro sólové cembalo

Johann Sebastian Bach: Sonata D dur pro violu da gamba a obligátní cembalo BWV 1028
(*Adagio – Allegro – Andante – Allegro*)

Je až neuvěřitelné, jak propastný slohový rozdíl je mezi tvorbou Johanna Sebastiana Bacha a vrcholnými díly jeho synů. Je to dáno mj. tím, že v kontextu dobového vývoje působily skladby Bacha-otce konzervativněji než tvorba jeho současníků - například G. Ph. Telemanna, kmotra nejuznávanějšího z Bachových synů Carla Philippa Emanuela. Jisto však je, že všechny vlivy, které Johann Sebastian Bach absorboval, dovedl přetavit v charakteristickou slohovou syntézu mimořádných kvalit. Jeho synové byli pravými dětmi své doby a stali se součástí nového vývoje v období velkých politických, filosofických a estetických změn. Ve své době byli ceněni skladatelsky výše než jeho otec, což se změnilo až po vytvoření bachovského kultu ve 20. letech 19. století.

V případě obou sonát **Johanna Sebastiana Bacha** (1685 - 1750), rámuje dnešní program, se jedná o tzv. triové sonáty pro dva melodické nástroje a basso continuo, kde jedním melodickým nástrojem je viola da gamba, druhým pravá ruka cembalisty. Levá ruka pak reprezentuje generálbasovou linii. Obě sonáty jsou čtyřvěté, s tempovým schématem pomalu-rychle-pomalou-rychle, což odpovídá corelliovskému typu sonaty da chiesa. Třetí věta v rámci tohoto typu bývá nejpomalejší a věta závěrečná naopak nejsvižnější.

Původní verze sonáty G dur BWV 1027 je napsána pro 2 příčné flétny a continuo. Bach ji napsal v Köthen v r. 1720, tedy v těsném sousedství Braniborských koncertů. V rozmezí let 1727 - 1740 ji přepracoval pro gambu a cembalo; poslední věta této sonáty ještě existuje i ve verzi pro sólové varhany. Obě rychlé věty mají odlehčený charakter, zejména v kontrastu s meditativní třetí větou, v níž Bach pozoruhodně pracuje s prodlevami v levé ruce cembala. Sonáta D dur vykazuje určité stylistické zvláštnosti, zejména pak v první a třetí větě, jež do určité míry přejímají charakter francouzské hudby. Obě sudé věty představují plynulý imitační dialog gamby a cembala.

Carl Philipp Emanuel Bach (1714 - 1788) působil řadu let ve službách pruského krále Fridricha Velkého v Berlíně. Odtud pak odešel v r. 1768 do Hamburku, kde se jeho kompoziční řeč značně zindividualizovala a on se stal čelným představitelem tzv. citového slohu („*empfindsamer Stil*“). Od prvních triových sonát komponovaných ve 30. letech ještě plně v duchu svého otce tak ušel ve slohovém vývoji obrovský kus cesty. Gambové tvorbě se Emanuel Bach věnoval pouze okrajově. Sonáta C dur je první z řady tří sonát pro gambu a basso continuo, které zkomponoval v letech 1745-6, tedy v prvních letech svého pobytu na berlínském dvoře. Zatímco obě krajní věty jsou plně v duchu

berlínské tradice, která byla poměrně konzervativní, melancholická pomalá část již dává tušit nové slohové obzory.

Problematika citovosti (tzv. *Empfindsamkeit*) v Německu byla velmi členitá a rozsáhlá a zasáhla nejen oblast uměleckou, ale pronikla od konce 60. do konce 80. let 18. století i do běžného života měšťanů. Vrcholem tohoto hnutí v literatuře je vydání Goethova Werthera. Hudební „*empfindsamer Stil*“ si kladl za cíl vyjadřovat hluboké city a nejniternější pocity; byl tedy značně expresivní, plný nečekaných zvrátů, zlomů a překvapení a místy zdánlivě nesouvislý. Výrazná expresivita a dramaticnost jsou charakteristické rovněž pro příbuzné hnutí nazývané *Sturm und Drang* („*bouře a vzdor*“).

Tyto stylové znaky najdeme i v klávesové tvorbě **Wilhelma Friedemanna Bacha** (1710 - 1784). Nejstarší Bachův syn-hudebník měl problémy s alkoholem a za svého života nikdy nezískal významné veřejné postavení ani pocty jako jeho slavnější bratři Carl Philipp Emanuel či Johann Christian. Byl jakýmsi předchůdcem typu romantického umělce majícího potíže s konvencemi. Mezi jeho nejpozoruhodnější skladby patří klavírní sonáty a fantasie vyznačující se odvážnou harmonií. Ještě před Chopinem komponoval takřka romantické polonézy. Některé jeho skladby lze označit až za revoluční. Rané suity a fugy však naopak nápadně připomínají kompoziční tvorbu Bacha-otce. Stejně jako on také použil formu *Capriccia*. Avšak na rozdíl od otcova slavného *Capriccia na odjezd milovaného bratra* je Friedemannovo *Capriccio d moll* dílem dnes sice takřka neznámým, zato však vskutku avangardním.

Johann Christian Bach (1735 - 1782) byl nejmladším synem J. S. Bacha. Po otcově smrti jej vzal k sobě starší Carl Philipp Emanuel. V roce 1756 odešel Christian do Itálie, kde se stal žákem tehdy pověstného Padre Martiniho. Proslavil se zde především svými vážnými operami a na základě toho jej přijala do svých služeb anglická královna Sophie Charlotte. V Londýně získal vedoucí pozici v King's Theatre a pokračoval zde v komponování oper. Současně vyučoval královniny děti; měl značný vliv na tvorbu W. A. Mozarta. Patřil k nejlepším pianistům své doby. Nejzásadnější jsou jeho sonátové cykly op. 5 a op. 17. Sonáta c moll vznikla v sedmdesátých letech a společně s dalšími pěti sonátami nese opusové číslo 17. Je z celého souboru nejpozoruhodnější. Úvodní věta je jakýmsi velmi efektním preludiem, druhá věta je napsána jako dvojitá fuga, závěrečná využívá tehdy stále ještě populárního tance - gavotty, která evokuje Christianova italská léta.

Carl Friedrich Abel (1723 - 1787), skladatel a především virtuos na violu da gamba, začal s hudebním studiem u svého otce Christiana Ferdinanda Abela, gambisty a violoncellisty köthenské dvorní kapely. Po otcově smrti putoval do Lipska, kde navázal pevné přátelství s rodinou Bachů a zřejmě byl žákem J. S. Bacha. Ve 40. letech se stal členem drážďanské dvorní kapely, která byla právě na vrcholu svého rozkvětu pod vedením slavného operního skladatele J. A. Hasseho. Údajně rozepře s Hassem a pravděpodobně i hrůzy sedmileté války zapříčinily roku 1758 Abelův odchod z Drážďan. Krátce cestoval po Evropě a zřejmě navštívil Mannheim a Paříž. Poté se vydal na cestu do Anglie a již následujícího roku uspořádal v Londýně první koncert, který měl mimořádný úspěch. Jeho abonentní koncerty se záhy staly důležitou složkou londýnského hudebního života. Roku 1764 založil společné duo s Johannem Christianem Bachem, které plných 17 let (tedy až do Bachovy smrti) ovlivňovalo svými koncerty hudební život v anglické metropoli.

Jeho kompozice - podobně jako skladby Christiana Bacha - oscilují mezi galantním slohem a slohem citovým. Abel také často komponoval v tanečních rytmech, přičemž nejvíc si oblíbil menuet. Vstřebal také styl mannheimských skladatelů v čele se Stamicem. S Johannem Christianem Bachem jej spojuje též záliba ve zpěvných melodiích prozrazující výrazný vliv italské hudby. Sonáta, která je na programu dnešního koncertu, má třívětý půdorys a vznikla kolem r. 1760. Uprostřed stojí kontrastní Adagio, přičemž nutno říci, že Abel podle dobových svědectví právě v přednesu svých adagií vynikal a stal se tak vzorem pro ostatní umělce své doby.